

režiser budućnosti

fridrich v. murnau

Kakva je budućnost filma? Avaj, pa nisam ja prorok!

Kad bili vam mogao odgovoriti, bio bih možda najznačajniji čovek na svetu, jer ekran ima potencijal ogromne snage, kao i svaki drugi medij izražavanja. On već menja navike čovečanstva, stvarajući susede od ljudi koji žive u različitim zemljama i govore različitim jezicima. U budućnosti, on bi čak bolje od knjiga mogao podučavati decu naše dece. Mogao bi okončati ratove, jer ljudi se ne tuku ako razumeju srca jedni drugih. Mišljenja sam da, kao sila u svetskim razmerama, ekran krije mogućnosti koje nadilaze mašt.

Meni je čudno što imamo generaciju koja se rodila i odrasla otako je otkriven film, i ipak, do sada se nije pojavio veliki Pesnik nove umetnosti. Sve velike umetnosti doživele su da se rode veliki umetnici koji će ih razumeti kako to niko drugi ne može, i film je jedini umetnički izraz našega veka. Da li se smeškate i mislite: »Taj čovek, Murnau, stranac je, a svi stranci su pomalo čudaci!« Ali, kada se jednoga dana pojavi genije u iskazivanju srca i duše uz pomoć te tanane celulojdne trake, videćete da sam u pravu kad film nazivam Umetnošću.

Takav jedan raste sada među vama, možda mnogo takvih; jer, pevači više znaju o pesmi nego čutljivi ljudi, slikar se rada a ne stvara, i biće velikih genija ekrana koji će instinktivno spoznati šta to film može što drugi oblici umetnosti ne mogu. Za osnovu filmskih fabula sada moramo koristiti romane, pozorišne komade, pripovetke, istoriju. Ali u budućnosti, pisci scenarija će misliti filmske misli i sanjati filmske snove. Reditelji budućnosti će shvatiti da je film posebna umetnost koja nema ništa zajedničko sa pozornicom, i koja može izraziti fine nijanse misli i osećanja kakve su nemoguće u živoj drami.

Kada taj Pesnik filma stigne u Holivud, neće ga na stanici dočekati cveće i fanfare. Možda će se mučiti da promakne vrataru na ulazu u studio i, još više, da uveri tvorce filmova da im on može pokazati nešto novo i vredno njihove pažnje! To je prirodno. Ljudi su uvek uzimali pred samom pomisli na promenu.

Ali kada se probije s one strane kapije studija, on će na kraju naći nekoga ko će ga saslušati. I od toga trenutka, film će se menjati sve dok ga, možda, jedva budemo raspoznavali kao istu stvar koju danas tako nespretno pravimo.

Za mnoge godine, »movie« – kako sam naučio da ga zovem otako sam u Americi – nije se naročito razvio. Ljudi su govorili: »moramo raditi to i to, zato što smo uvek radili to i to«. Gledaoci su tačno naučili šta da očekuju. U prošlosti su filmovi isuviše često stvarani po nekoj formuli – toliko i toliko kulisa, toliko i toliko ljubavi, dobroćinstvo biva nagradeno, zlikovac kažnjen, i sve se lepo završava. Isuviše često su filmovi činili svet banalnim, umest da otkrivaju u životu nove visove i dubine. Gledajući ih, čovek bi pomislio da na svetu ima samo lepih žena i mladića širokih ramena i sjajnih očiju!

Mislim da će u budućnosti filmovi prikazivati *ličnosti* pre nego likove sa ekrana, ljudsko biće umesto popularnih glumaca. Neki kritičari su bili vrlo oštri prema meni zato što sam u *Izlasku sunca* (*Sunrise*) dozvolio da Dženet Gejnор (Janet Gaynor) nosi ružnu periku u dve boje. Žallili su se da je perika uništila njenu lepotu i načinila je gotovo ružnom. Nisu se dosetili da sam upravo to i pokušao da uradim! Želeo sam da Dženet igra ne filmsku leptoticu Dženet Gejnор, već siromašnu, glupavu malu seljanku. Morao sam da utopim njenu fizičku lepotu da bih naglasio lepotu njene duše. Bilo je to teško – pokušavati da se potisne ljkost te male glumice! Ali, po meni, lepotu neće predstavljati glavni rezvizit glumaca budućnosti. Oni, prirodno, moraju biti fotogenični, ali ono što će biti od značaja jeste njihova osećajnost, razumevanje duše i sposobnost da se to razumevanje pokaze.

Glavna promena koja je učinjena jeste da se na filmove troši sve više i više novca – ogromna scenografija, komplikovani istorijski kostimi, masovne scene, uništavanje scenografije i rezvizita, spektakli, »epska dela«. Kao značajan razlog da se gleda film, reklama je navodila: »Koštao je milion dolarâ«, sve dok ljudi nisu počeli osećati da se prema njima nekorektno postupa ukoliko ne vide bar kako gori jedan grad, ili pet hiljada statista – sve istovremeno na ekrantu u kostimima i s perikama na glavi. Čvrsto sam uveren da filmovi budućnosti neće to morati da čine.

Mislim da publiku već zamaraju prenartirane scenografije i preforsirani zapleti. To je kao kad se prejedete kolaka. Mislim da bi ona želela da gleda nešto stvarno i jednostavno. Mislim da će u filmu budućnosti fabula po sebi biti važnija od sjajnog dekora i kostima. Jedan od mojih snova je da napravim film od šest rolni, sa jednom jedinom prostorijom kao mestom radnje i stolom i stolicom kao nameštajem. Zid pozadi bio bi ogoljen, ne bi bilo ničeg što bi skretalo pažnju sa dramama koja bi se odvijala između nekoliko ljudskih bića u toj prostoriji. Jednog dana snimili taj film.

Film budućnosti neće biti toliko koštati. Ono što nam sad ne dà napred jeste tehnički aspekt filma. Četrdeset odsto vremena reditelj proveđe organizujući studijsku tehniku prema svojim željama. Dok ne dode vreme stvarnog snimanja, kada mu je potrebna sva kreativna sposobnost, sva snaga imaginacije, on se već izmorio u borbama sa drvetom, gvožđem i platnom.

Kamera – to je nešto drugo. Sa kamerom se eksperimentisalo. Sad će ona činiti mnoga čuda i suprotnosti, gotovo onoliko koliko mogu od nje da tražim. Ali čovek mora satimati držati u isčeščivanju veliku i skupu glumačku ekipu dok se osvetljenje ne pomeri. A onda, kad se scena najzd aranžira, može da pregori neka majusna sijalica ili da popusti šraf, i eto ponovo zadražavanje ekipa koja staje pet hiljada dolara na dan, sve dok se nesrećna opravka ne obavi.

Sadašnja studijska tehnika neće biti dovoljna reditelju budućnosti. Čak i sada je molim da mi naprave specijalnu opremu, tako da kameru mogu smestiti gde želim. Film na kojem sad radim dešava se u cirkusu i kamera, naravno, ne može stajati nepomična, na jednom mestu, na mestu tako živahnom kao što je cirkus! Ona mora galopirati za jahačicom, koncentrisati se

na obojenim klovnovim suzama i odatle naglo preći na visoku ložu da bi prikazala lice bogate gospode koja o klovnu razmišlja.

Zato sam naručio da mi naprave neku vrstu pokretne dizalice, na čijem je jednom kraju instalirana platforma za kameru. Moja ekipa joj je nadenuo ime »pokretni đavo«. Jednoga dana, svaki studio će imati pokretne đavole da bi kamere postale mobilne.

Kažu da patim od strasti za »uglovima kamere«. Ali ja ne snimam tri-scene iz neobičnih položaja samo da bih proizveo zastrašujuće efekte. Za mene, kamera predstavlja oko neke osobe, kroz čiju svest čovek posmatra zbivanja na ekrantu. Ona ponekad mora pratiti likove kroz težak teren, kao što se u *Izlasku sunca* obrašava kroz trsku i vodu do pete dečaka koji trči na zakazani sastanak sa ženom iz grada. Ona se mora kovitlati, izvirivati i kretati se od mesta do mesta hitro, kao sama misao kada je gledaocu neophodno u preuvečljanoj dimenziji predočiti najakutniju misao ili emociju u svesti lika. Mislim da će film budućnosti sve više koristiti ove »uglove kamere« ili, kako ja više volim da ih nazivam, »dramske uglove«. Oni pomažu da se snimi misao.

Mislim da će jednoga dana, u bliskoj budućnosti, biti mnogo raznih vrsta bioskopa, kao što ima mnogo vrsta pozorišta »žive drame«. Postojeće bioskopi koji će prikazivati filmove posebno pravljene za mlade. Biće i drugih, namenjenih isključivo zvučnim filmovima. Biće mesta na kojima će se prikazivati novi filmovi namenjeni samo zabavi i razondi. A biće i bioskopa, možda ne mnogo, ali po nekoliko u svakom većem gradu, u kojima će se gledati filmovi najvišeg ranga i gde *nista druga neće biti prikazivano*.

Kinezim imaju jednu drevnu poslovnicu: »Jedna slika vredi koliko deset hiljada reči«. Ipak, mislim da će taj novi izum, zvučni film, ostati zauvek. Oni koji su gledali *Krilu* (*Wings*), tu veliku dramu u vazduhu, u preliminarnim verzijama bez tons, a zatim i na redovnoj projekciji – uz grmljavinu motora, vitanje krila, štektanje mitraljeza – priznaće da je zvuk pojačao intenzitet radnje.

Neće proteći mnogo vremena, a biće filmova u kojima će likovi od početka do kraja izgovarati svoje replike. Možda ćeće takav film videti na ekrantu i pre no što se ove reči pojave u štampi. Na određene načine, izgovorene reči smetaće slici. Recimo, radnja će biti sporija, jer pantomimom se može prikazati i dug razgovor u nekoliko pedala trake.

Ne mislim da će svi filmovi biti zvučni. Postojeće i nema drama, kao sada, osim što će se razviti da savršenstvuje forme, filma bez pisanih titlova. Filmovi mogu biti načinjeni tako da budu razumljivi i bez medutekstova koji prekidaju zahuktalu dramsku akciju. I lično sam to dokazao. *Poslednji kikot* (*The Last Laugh*) je imao samo jedan titl kada je bio prikazivan u inostranstvu, a nikada nisam čuo da se našao neko ko mu nije razumeo značenje.

Film u boji predstavlja još jednu razvojnu liniju umetnosti ekrana. Povremeno će biti filmova u prirodnim bojama, kao što na zid možete obesiti i grafike u boji i bakropise.

Biće i drugih tehničkih promena u narednih deset ili dvadeset godina. Trodimenzionalni film postaće normalna stvar umesto povremenog efekta. Trikom raspoređujući svetla i senke, proizveo sam izgled dubine u sekvenci močvare u *Izlasku sunca*. Drugi reditelji su eksperimentisali sa elementima scenografije – pod se diže i spušta, a linije vrata, tavance i nameštaja oštros se nagibaju, prema zakonima perspektive. Ali, postoji i jednostavnije i manje skup sredstava na kojem se već radi, koje sada ne mogu da objašnjavam, ali koje će proizvoditi istu iluziju dubine i udaljenosti kao prevaziđeni stereoptikonski slajdovi.

Možda će, takođe, nastupiti radikalna promena u načinu projektovanja igranih filmova. Čujem da jedan reditelj eksperimentiše sa metodom prikazivanja filma bez ekrana, tako da se čini da su sami likovi neposredno prisutni u prostoriji u kojoj sede gledaoci! Televizija i radio mogu kroz vazduh, na pritisak dugmeta, uneti film budućnosti u vaš sopstven dom.

Ali za mene kao reditelju, najinteresantnija razlika između filma danas i filma sutrašnjice leži ne u tehničkoj opremljenosti studija ili bioskopa, već u treptmanu scenarija i rada glumaca.

Nazivaju me »rediteljem umâ« i pod tim podrazumevaju da ja pokušavam da nateram glumce da shvate svest likova koje treba da predstave, tako da će im znati same misli. Glumcu radije govorim šta da misli nego šta da radi.

Ne zasluzujem tako zvučno ime kao »reditelj umâ«. Kao i svi mi, osećam svoj put kroz brze promene koje nadiru u oblasti igranog filma. Niko još stvarno ne zna kako se prave filmovi. Ja ne znam kako se prave filmovi. Budući razvoj će učiniti da naša današnja nastojanja izgledaju kao dečja igra, kao zaplitanje nesigurnim jezikom.

Prevod s engleskog:
Angelina Čanković